

Posudek

na rigorózní práci, kterou vypracoval Mgr. Jiří Fiala (*Záložní úvěrní ústav v Hradci Králové (v letech 1868 – 1914)*, Praha 2008, stran 257) na Ústavu hospodářských a sociálních dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Autor odevzdal vázanou práci ve standardní úpravě, v textu doplněném barevnými grafy a poznámkovým aparátem zalomeným pod čáru na příslušnou stránku (celkem 713 odkazů). Předložený text asi je rozšířenou verzí obhájené autorovy diplomové práce (*Záložní úvěrní ústav v Hradci Králové (1868 – 1914)*, FF UK ÚHSD, Praha 2007) a zřejmě vznikl v autorově velké časové tísní, poněvadž místy opakuje text (viz s. 19-20 na s. 20; text na s. 187 se opakuje v pozn. 569; text na s. 188-189 se opakuje v pozn. 574), přehlédl některé překlepy (s. 22: Ratiboř místo Ratibor, s. 56: Krakovanka místo Kralobanka, s. 206: na usně místo na usně, pozn. 224 na s. 83: cepařů místo řepařů) a nepřesně přepsal německý text na s. 221–222. Lépe je na tom český text, ve kterém se vyskytuje pouze několik hrubých chyb (s. 82, pozn. 217: byly tito pánové ... zainteresováni; s. 134, pozn. 381: k nepřesnostem, které by vznikali; s. 173: v haliči; s. 192: komárkovy podnikatelsko-manažerské neúspěchy; s. 201, pozn. 610: působyli). Ale průběžně v celém textu autor nesprávně umísťuje čárky tam, kam nepatří, a tam, kde být by měly, je nepíše; znamená to, že nečiní rozdíl mezi souvětím souřadným a podřadným, pravidla pro přístavek a vztažná zájmena jsou mu cizí, takže absenci čárek nutno v některých případech hodnotit jako hrubou jazykovou chybu.

Celá práce je po formální stránce rozdělena do klasických oddílů: po úvodu následují (nečíslované) kapitoly, nazvané *Zrod moderního peněžnictví v Hradci Králové*, *Vývoj podnikatelských aktivit a hospodářských výsledků Záložního úvěrního ústavu v letech 1868 – 1914* (rozděleno do několika subkapitol), *Management Kralobanky*, *Krize Kralobanky* a závěr, následuje seznam pramenů a literatury, abstrakt, abstrakt v anglickém jazyku a přílohy.

V úvodu autor charakterizuje své postupy, uplatněné v práci, uvádí, že Záložním úvěrním ústavem v Hradci Králové (dále jen: ZÚÚ) se doposud nezabývala žádná monografie ani odpovídající odborná studie, charakterizuje prameny a sporou literaturu. Ne zcela přesvědčivě zdůvodňuje, proč podstatněji nepřekročil rok 1914 a nedokončil dějiny banky až do roku zániku ZÚÚ.

První a potřebná je vstupní kapitola, líčící počátky moderního peněžnictví v Českých zemích a v Hradci Králové (s. 27–47), tj. záložny (roku 1862) a městské spořitelny (roku 1864); oba ústavy byly pak spolu s představiteli městské samosprávy personálně napojeny na ZÚÚ.

Kapitola druhá je nejrozsáhlejší. Začíná konstituováním ZÚÚ 14. září 1868 jako nejstarší nacionálně české „venkovské“ banky. Autor se soustředil na analýzu a interpretaci ekonomického vývoje ústavu, rozdělil tento vývoj do tří časových úseků, zabývá se kapitálovou expanzí do Haliče (neúspěšnou) a analyzuje koncernové uskupení ústavu, vytvořené v letech 1911–1914. Vysvětluje rozdíl mezi ZÚÚ a Živnostenskou bankou, charakterizuje jeho klientelu a zaměření především na cukrovarnictví. Nevysvětlil však tvrzení o třetinové účasti tzv. „německých úvěrníků“ – německy znějící příjmení nemusí být ještě dokladem německé etnicity jeho nositele (s. 62). Autor zdůvodňuje, proč ZÚÚ v letech deprese po burzovním krachu roku 1873 nezanikl (neúčastnil se spekuláčních obchodů na vídeňské a pražské burze), i když částečně stagnoval. Ale vlivem určité špatné investiční politiky v regionu přesto utrpěl ztráty, které jeho vývoj nepříznivě ovlivnily (krach První akciové papírny, krachy regionálních cukrovarů). V devadesátých letech XIX. století však nastává vzestup a ZÚÚ se dostává mezi pět kapitálově nejsilnějších českých bank, které spolu se Živnostenskou bankou „*tvořily rozhodující skupinu bankovního kapitálu v rámci provinčního českého bankovního trhu*“ (s. 90). Zároveň ale vznikaly počátky – jak autor správně uvádí – budoucí krize, neboť dochází k netypickému posílení vazeb ZÚÚ s představiteli městské samosprávy (nejen osobnost dr. F. Ulricha). Dále autor líčí tzv. zlatá leta Kralobanky, tj. roky 1903–1914, kdy si banka vytváří své filiálky, svůj koncern a tváří se jako úspěšná banka. Na druhé straně uzavírá množství riskantních úvěrních obchodů, které ji postupně čím dále tím více ohrožují. Navíc dochází k určité krizi českého textilního průmyslu, na který byl ZÚÚ orientován, když se odklonil od podpory cukrovarnictví. Závěrečná subkapitola je věnována neúspěšnému pokusu kapitálové expanze do Haliče, tj. do Krakova, kde ZÚÚ utrpěl ztrátu 641 855 K a filiálka musela být k 1. červenci uzavřena (nejen kvůli válečným událostem), a vymáhání dluhů se protáhlo až do let po roce 1918. Zde končí druhá kapitola práce, která je věnována vlastně přehledu dějin Záložního úvěrního ústavu. Považuji tento přehled za vyčerpávající a úspěšný. Specifické otázky jsou řešeny v dalších kapitolách, které jsou velice syntetické a ve kterých autor otevřeně říká to, o čem se vlastně v Hradci Králové mluvit nesmělo a dodnes mlčí.

Nejdříve autor probírá management Kralobanky (s. 176–225), seznamuje čtenáře s jednotlivými jejími protagonisty a věnuje se třem jejím vůdčím osobnostem, tj. J. A. Komárkovi, C. Collinovi a F. Ulrichovi, jejich činnosti v bance a jejich podílu na pozdějším krachu ZÚÚ. Autor je zde velice pečlivý, ukazuje, že ani Komárek ani Collino nebyli bankéři, ale finanční amatéři. Byli svazováni s představiteli města, prováděli klientelistickou politiku a špatné bankovní obchody, netvořili manažerskou výkonovou elitu a docházelo ke střetu zájmů, členové správní rady patřili často mezi významné akcionáře banky. Zejména rozptýlené aktivity F. A. Komárka těžce poškodily zájmy ZÚÚ, a i když ho současníci omlouvali a autor částečně ho též ohleduplně charakterizuje, je fakt, že Komárkův odchod z vedení ústavu přišel poněkud pozdě a myslím, že jeho hodnocení by mělo být tvrdší. Collina autor zcela přiléhavě charakterizuje (s. 194) jako schizofrenního funkcionáře, který zastával různé vzájemně si odporující funkce a musel se dostávat do trvalého konfliktu zájmů; i on svým jednáním způsoboval ztráty. Roku 1905 vstupuje do vedení banky JUDr. František Ulrich, zastával funkci místopředsedy ZÚÚ a byl v letech 1908–1911 rozhodující postavou bankovního managementu, neboť byl jediným členem správní rady, který měl určité zkušenosti s činností v pražském peněžním ústavu. Byl zodpovědný za rozhodující chybná rozhodnutí managementu, které vedly ke krachu banky, pokračoval v dosavadní nezodpovědné finanční politice vedení. V létě roku 1914 vyšel na povrch krach banky (celková ztráta cca 23 milionů K, správní rada jako celek zaplatila jen částku 1 011 000 K) a dr. Ulrich a ostatní členové vedení byli krátce vězněni. Ulrich po svém obvinění kličkoval a politicky se prorakousky ohýbal, díky jeho konexím došlo víceméně k ututlání krachu, k sanaci ZÚÚ, který pak roku 1923 zanikl. Autor velice objektivně hodnotí podíl F. Ulricha na krachu banky, zatímco prvorepubliková regionální produkce tuto osobnost adorovala, stejně jako poslední práce hodnotí Ulrichovu účast v ZÚÚ pozitivně a omluvně (Vladimír Škaloud, *Starosta Hradce Králové František Ulrich*. Hradec Králové 1998, s. 76–78).

V závěrečné kapitole autor hodnotí příčiny krize a pádu Kralobanky (s. 226–231). Jeho hodnocení je výstižné a spravedlivé, ukazuje, proč byl krach „ututlán“ a konstatuje, že hlavní tíha ztráty dopadla na bedra akcionářů (s. 231) – škoda, že autor tuto otázku blíže nerozvedl.

V závěru (s. 232–240) pak autor shrnuje historii ústavu, hodnotí její podíl na hospodářském vývoji českého severovýchodu v XIX. století a opět sumarizuje chyby, které provázely vývoj ZÚÚ. Velice případně napsal, že bankovní management

prostřednictvím členství ve správní radě kontroloval sám sebe (s. 234–235), přitom většina správních radů přicházela do vedení banky bez potřebných manažerských zkušeností i odborného vzdělání, zato však s velkým sebevědomím daným jejich úspěchy v podnikatelské činnosti a místní samosprávě.

Práci mgr. Jiřího Fialy považuji za práci dobrou a přínosnou pro regionální dějiny (byť její zveřejnění by asi v Hradci Králové nevyvolalo nadšení) i pro dějiny českého finančnictví. Autor prokázal velice dobrou schopnost práce s prameny a literaturou, schopnost analýzy i syntézy, a proto jeho práci, která splňuje nároky kladené na udělení akademického titulu, doporučuji k obhajobě, o které věřím, že bude úspěšná. Současně se však přimlouvám, aby svoje úsilí o vypsání historie této banky završil vylíčením agónie a zániku Záložního úvěrního ústavu v Hradci Králové, aby zpracování jeho dějin bylo kompletní.

Hradec Králové 14. dubna 2008

PhDr. Jaroslav Šůla, CSc.

Státní okresní archiv Hradec Králové